

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Téma: *Kríza kultúry v kulturologickom diskurze*

Autor: Mgr. Katarína Gabašová, PhD.

Oponent: doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce

Leitmotívom habilitačnej práce Mgr. Kataríny Gabašovej, PhD. je kritická reflexia krízy kultúry vo viacnásobnom rozmere. Autorka ju interpretovala z viacerých uhlov i aspektov. Prezentovala mimoriadnu motiváciu sa jej venovať najmä pre jej súdobú aktuálnosť. Preukázala rozsiahly záber teoretickej výbavy a rozhodne odbornej kompetencie sa zaoberať touto obzvlášť širokou témou. Dalo by sa povedať, že bola doménou autorky už dlhší čas. Podmienila ju istým spôsobom najmä jej predchádzajúca riešiteľská participácia na viacerých grantových úlohách (ako napríklad VEGA 1/0410/14 *(De)tabuizácia smrti v súčasnej kultúre*, príp. VEGA 1/0282/18 *Charakter a vývoj nezávislej kultúry a umenia na Slovensku po roku 1989* a i.), ktoré zreteľne vytýčili kontinuálne pole súvislejšieho záujmu habilitantky. Už v nich ťažiskovo položila východiská pre svoje neskoršie výskumné úsilia, premietnuté v tejto habilitačnej práci.

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

Mohli by sme povedať, že konštantnou odbornou profiláciou autorky sa stala filozofia kultúry ako vôbec jadro kulturologického vedenia. K. Gabašová sa v nej dlhodobejšie etablovala s osobitým zanietením ako filozofka a kulturologička. Vynikala predovšetkým svojím sústredeným ponorením sa do celkovo rozmanitého spektra kulturologických tém, ktoré detailne riešila s vehementným nasadením pre ňu vlastným. Prevažne interpretáciami vybraných teoretických diel: C. F. von Weizsäcker – *Ideme v ústrety asketickej kultúre?* (1978), *O kríze* (1985); S. Freud – *Nespokojnosť v kultúre* (1930), R. Girard – *O veciach skrytých od založenia sveta* (1978), *Obetný baránok* (1982); B. Ch. Han – *Spoločnosť vyhorenia* (2014) a i. si stabilne rozširovala vysoko odbornú akribiu v pozoruhodnom vedeckom diapazóne. Jednoznačne im prikladala patričnú dôležitosť, aby sa pomocou nich

neraz dostala k aktuálnej problematike stavu súčasnej kultúry. Odhaľovala v jej akosti zjavnú motivickú analógiu, príbuznosť (napríklad frekventované fenomény zániku, rôzneho eskapizmu, apokalypsy i mnohých ďalších). V tomto zmysle treba výber témy nesmierne oceniť. K. Gabašová predostrela vo svojej práci množstvo nástrah, príznakov, symptómov možných kríz (kultúry), ktorým aktuálne čelíme, resp. budeme čeliť v rozsiahlom meradle. Poukázala zároveň na to, že nie sú ničím novým a ľudské dejiny ich pravidelne, cyklicky zažívali s permanentným dynamickým plynutím a s určitým očistným vplyvom. Krízy sú tu inak povedané na to, aby sa z nich ľudstvo poučilo, resp. posilnilo v istom zmysle regeneračné mechanizmy sebazáchovy. Autorka zobrala na zreteľ aj tento fakt a preto často veľmi podnetne identifikovala celú plejádu kríz – t. j. interpretovala jednotlivé náhľady na ich vnímané prejavy, ktoré jej umožnili vyspelejšiu nadstavbu k celistvému teoretickému obsiahnutiu. K. Gabašová tvorivo pristúpila ku každej vyselektovanej teoretickej koncepcii. Dôsledne ju sémanticky vystihla najmä pre vlastné teoretické operácie. Dospela napokon k systematickej kompletizácii vybraných pohľadov na krízu kultúry s výslednou komparáciou.

Habilitačná práca *de facto* predstavovala súvislejší výskum predložených teoretických konceptov s cieľom hlbšej explanácie. Cenným je i to, že prispel k priliehavejšej aplikácii na súčasnú aktuálnu situáciu s jednoznačnými atribútmi krízy. Akoby v každom predstavovanom náhľade nezabúdala na súčasný stav v kultúre. V tom tkvie taktiež výrazné edukačné využitie v perspektívnom publikačnom dotiahnutí. K. Gabašová okrem iného predstavila mimoriadnu schopnosť systematického, prehľadového uvažovania o neľahkej a komplikovanej téme z globálneho hľadiska. Jej náročnosť spočívala v jednoznačnom interdisciplinárnom charaktere. Autorka sa prejavila ako zrelá, odborne fundovaná v arzenáli rôznorodej, preštudovanej literatúry. Predkladanú habilitačnú prácu rozhodne treba odporučiť k publikovaniu pre jej nielen solídnu prehľadovú sondáž, ale hlavne invenciu s akou sa pustila do náročnej problematiky. Z kompozičného hľadiska bola brilantne členená do osobitných kapitol s príznačným metaforicko-poetickým pomenovaním, ktoré odkrývali závažnú „diagnostiku“ zjavne zhubnej patológie kríz. Zväčša ich tvorili odborné príspevky, venujúce sa tzv. „krizológii“. Autorka v nich selektívne a zároveň systematicky traktovala sledovanú tematiku s osobitou fascináciou a zaniietenosťou. Nešlo jej o komplexné postihnutie danej problematiky a tobôž nie o finálne uchopenie. S pokorou to aj autorka priznávala vo svojej práci: *„Z tohto dôvodu si ani autorka práce nenárokuje podať komplexný pohľad o kríze kultúry, resp. jej konceptualizácii v kulturologickom myslení. Ambíciou práce je prispieť touto prácou do aktuálneho diskurzu o kultúre ako východiskovým materiálom otvoreným*

k ďalšiemu bádaniu.“ Skôr ju zaujímalo dospieť k jasnej revízii rozličných teoretických prístupov, s ktorými sa zjavne možno stretnúť v kulturologickom diskurze. Jej cieľom teda bolo nielen im porozumieť, ale svojím spôsobom ich zmysluplne usporiadať do systému „vedenia“ o krízach. Autorka sa prostredníctvom nich dostala k mnohým zisteniam, aspektom, determinujúcich vznik kríz, ich kauzálnych príčin ako aj konkrétnych vyústení. Syntézou týchto rôznorodých prístupov sa jednoznačne dopracovala k spomínanej revízii poznatkovej bázy o mnohých markantných krízach v generalizujúcej podobe. Stála za tým idea postupného nabaľovania, cizelovania, vrstvenia i syntetizovania rôznych gnozeologických, teoretických konštruktov myslenia o kultúre a kríze v nej v určitej kontinuálnej kontemplácii.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

V predkladanej habilitačnej práci sa možno stretnúť s procesmi sukcesívneho nazerania na krízu cez optiku konkrétnej teórie. Pre autorku sa takéto štúdium stalo doménou svojej ustavičnej heuristickej sondáže do povyberaných prístupov jednotlivých predstaviteľov. Vnímala ich nie ako prehľad v istej enumeratívnej palete, resp. výpočte najsignifikantnejších predstaviteľov príslušného tematologického okruhu, ale ako inšpiratívny zdroj pre následné tvorivé myslenie. K. Gabašová ho v predloženej práci naplno rozvinula. Dokázala pertraktovať krízu kultúry zo širokospektrálnych pozícií a načrtnúť nové interpretačné sondy do prínosného skúmania. Do istej miery ju to nútilo pracovať s istými konštruktmi myslenia, preniknúť do ich navonok abstraktných podôb a vytvoriť pre čitateľa systém orientácie v nich. Čitateľ sa tak mohol v texte habilitačnej práce konfrontovať s textovými analýzami jednotlivých zvolených autorov: C. F. von Weizsäcker, S. Freud, R. Girard a Byung Ch. Han. K. Gabašová nachádzala k nim interpretačný kľúč, ktorým by sa pomyselne dali tieto rozličné teoretické náhľady dekodovať, t. j. usilovala sa hľadať styčný oporný modus ich uchopovania pre jasnejšiu kompetenciu podnetného generalizovania. V tom spočíval najhlavnejší prínos habilitantky: preukázať nielen zdatný prehľad v problematike teórie kultúry a filozofie kultúry, ale najmä schopnosť ju priliehavo využívať na aktuálne zakúšanú situáciu. K tomu by sa nedostala bez podrobnejšej analýzy jednotlivých predmetných diel zvolenej kolekcie autorov, ktorých koncepcie sa v takejto konštelácii odrazu stali reprezentatívnou vzorkou *par excellence*.

4. Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, štruktúra)

Habilitačná práca má v tomto zmysle premyslenú, logickú štruktúru ako aj dobre nastavenú i zvládnutú metodológiu. Prezrádza zrelosť myslenia autorky a jej dlhodobý, systematizujúci záujem o zvolenú tematiku. K. Gabašová si vyprofilovala pomerne zrozumiteľný štýl, ktorému vonkoncom nechýba akademická presnosť, terminologická čistota a jasnosť explanácie. Autorka sa so záľubou vyrovnávala s mnohými kontradikciami v predmetných uvažovaniach o kríze/krízach kultúry u zvolených predstaviteľov. Zachovávala si pritom vždy triezvy odstup. Ku každej vybranej koncepcii pristupovala samostatne formou sondáže. Podarilo sa jej temer proporčne sa každej jednej venovať na primerane patričnej ploche, čím sa jej vytvoril veľmi rovnomerný, jednoliaty text bez zbytočného rozkošatenia, či prípadného balastu a redundancie. Oceniť v tomto zmysle treba aj úroveň dobre zvládnutej redakcie textu i „dramaturgie“ výberu analyzovaných textov konkrétnych predstaviteľov a ich teoretických náhľadov. Vzniklo dohromady jedno súvislé dielo svojbytnej esejistickkej povahy, ktoré predstavuje cenný príspevok do súčasného skúmania fenoménov krízy v kultúre v aktuálnom kulturologickom diskurze.

5. Otázky a námety do diskusie

Na s. 13 uvádzate, že naratív apokalypsy a straty continuity súvisí aj so šíriacou sa „epidémiou“ nostalgie za minulým a autentickým. Mohli by sme v nej vidieť nejakú paralelu napríklad aj s rozvíjajúcou sa revitalizáciou kultúrnej pamäti v súčasnej kultúre?

Kríza v teórii drámy sa zvyčajne spája s tzv. „ideou tragična“ (Terry Eagleton). Javí sa vami skúmaná/odhaľovaná kríza aj s touto pomyselnou ideou? Súvisia spomínané fenomény zániku, apokalypsy s prežívaním katastrofickej roviny tragického (vážneho) v životnej realite?

Explicitne vyjadrený návrh

Na základe dosiahnutej teoretickej úrovne predkladanej habilitačnej práce ako aj kontinuálnej vedecko-pedagogickej činnosti Mgr. Kataríny Gabašovej, PhD. s plodnou erudíciou viacerých hodnotných príspevkov jej explicitne navrhujem po úspešnej obhajobe udeliť vedecko-pedagogický titul docent.

doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

20. 1. 2021

V Nitre